

LA PROHOMIA
DE LA VILA
D'ANGLESOLA

Per Pilar Rovira i Gimeno

14

A la vila d'Anglesola, com tothom sap, hi ha un bon nombre de tradicions religioses i populars que perduren al llarg del temps i que, per aquest motiu, han estat objecte d'estudi per part d'historiadors locals i comarcals.

Una d'aquestes tradicions populars és la de la Prohomia. Institució realment antiga i que ha sabut perdurar al pas dels segles fins al punt que encara avui dia existeix, sota l'empara de la Confraria de la Mare de Déu del Roser. Els membres d'aquesta confraria s'identifiquen plenament com a prohoms.

Aquesta institució, la Prohomia, no ha estat gaire estudiada per part dels historiadors que han fet estudis històrics sobre la vila d'Anglesola, ja que només en parlen molt superficialment, sense fer-ne un estudi profund. Valeri Serra i Boldú és, segurament, un dels pocs historiadors que més n'ha parlat, tot fent-ne referència en un capítol del seu *Llibre popular del Rosari. Folklore del Roser*, (Barcelona, 1917, pp. 144-151).

Per aquest motiu, doncs, en aquest article es pretén fer un breu repàs històric de la vida de la institució i s'intenta, al mateix temps, analitzar-la en tots els seus conceptes per tal de donar-la a conèixer una mica més bé del que se la coneix en l'actualitat.

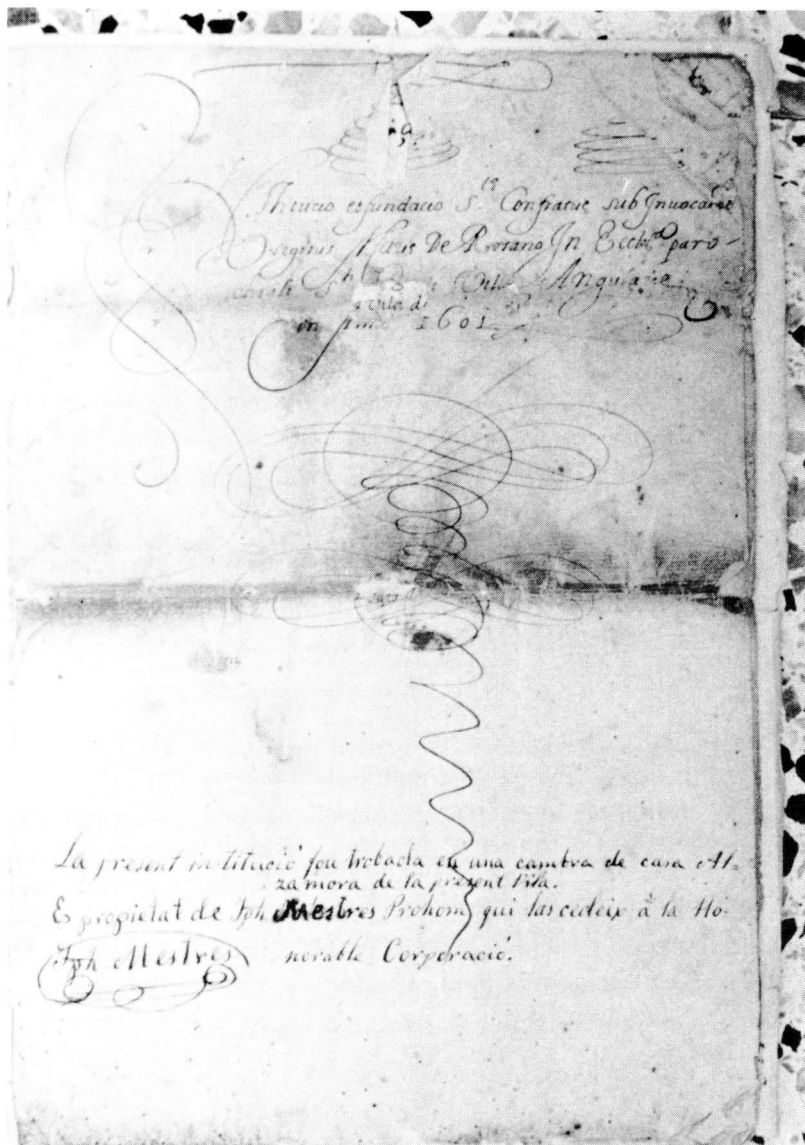
Abans de parlar específicament de la Prohomia d'Anglesola, seria millor aclarir què és aquesta institució i per què existia els segles passats. La Prohomia, en general, sorgí a l'època medieval, més concretament al segle XI, i formava part de l'aparell institucional encarregat de l'administració de justícia. Segons Salvador Claramunt, tots els tribunals de l'època presentaven la mateixa estructura: d'una banda, els notables, la selecció dels quals no obeïa unes regles precises ja que entre aquests personatges hi havia les figures més rellevants de l'aristocràcia de cada ciutat o indret on es feia el judici; d'una altra banda hi havia els professionals de la justícia pròpiament assignats per dur el cas (jutges, advocats, etc.). A més hi havia el públic, que tenia un paper actiu en assegurar amb la seva presència la publicitat dels debats i en garantir la regularitat i la correcta execució de la sentència. I finalment, allí on eren establerts, hi assitien els prohoms o «[...] **boni homines**, que eren gent del lloc, distingits a causa de llur competència, de llurs coneixements particulars sobre l'assumpte jutjat, o de llur reputació de probitat»¹.

Es tractava, doncs, d'una mena de tribunal popular, amb caràcter vitalici, que s'encarregava de jutjar les diferents causes que es presentaven en un judici. Les seves funcions pròpies variaven en cada cas particular.

La institució dels prohoms, **probi homines**, a Lleida tenia una missió específica: eren uns jurats o assessors judicials, segons un privilegi concedit pel rei Alfons I, el 1191, a Lleida i pobles que eren *carrers* de Lleida. La influència de les Constitucions de Lleida s'estengué a molts pobles de les comarques de la Catalunya Nova². Per aquest motiu, i tal com ho expliquen el degà Anton Ma. Calaf i el secretari Josep Altisent i Feliu l'any 1880, membres ambdós de la Prohomia d'Anglesola, és de suposar que «[...] *la Prohomia d'aquesta vila fou creada després de l'any 1264, ab les atribucions de la Prohomia de Capbreu* [...]»³.

Els motius de la creació de la Prohomia a Anglesola no se saben massa bé, però s'atribueix l'aparició d'aquesta institució al fet que «[...] *los pobles necessitaven un poder robust i permanent, i d'aquí l'origen de [...] institucions polítiques i administratives, a las quals revestiren de grans privilegis i llargas atribucions, que fossin al propi temps la salvaguardia de ses drets, lo baluard de sa independència i la garantia del seu benestar* [...]»⁴.

La Prohomia de Capbreu, que era la que s'instaurà a Anglesola, tenia la funció de l'adminis-

Estatuts de la Cofraria del Roser creada pels prohoms d'Anglesola el 1601. És el document més antic que es conserva a Anglesola. (Fotografia: Albert Pont).

tració i govern dels assumptes del poble, a diferència de l'anomenada de Ventura, encarregada de jutjar les causes civils i criminals.

Les funcions de la Prohomia de Capbreu eren, doncs, de caire administratiu, més que no pas judicial. Consistien a formar, amb l'Ajuntament, les ternes de regidors, les quals es remittien per la nominació d'oficis al senyor natural de la vila. Era obligatori que el nomenament de batlle recaigués en un dels prohoms.

Els prohoms ocupaven la conselleria de l'Ajuntament, participaven activament en totes les deliberacions municipals i hi tenien fins i tot veu i vot.

Els prohoms assistien, en corporació, a tots els actes públics que se celebraven a la vila, i a l'església ocupaven un banc distingit que era col·locat al davant o enfront del banc que ocupava l'Ajuntament (encara avui existeixen, si bé no són utilitzats: són només un mut testimoniatge de quins eren els representants del poder a la vila).

Els prohoms gaudien del privilegi de tenir franc allotjament, personal, bagatges, a més de tots els privilegis, honors, franquícies i immunitats concedides als regidors.

Els prohoms juraven el seu càrrec al senyor de la vila i aquest senyor, a la vegada, quan prenia possessió del marquesat, havia de jurar davant l'Ajuntament i els prohoms el respecte als privilegis, drets, usos i costums, escrits i no escrits, de la vila.

També eren els encarregats de marcar les taxes, impostos i altres pagaments al comú de veïns, ja que l'Ajuntament no ho podia fer sense el consentiment explícit dels prohoms.

Ni el senyor de la vila ni els seus delegats no podien entrar en cap era sense anar acompanyats d'un regidor, per poder cobrar el delme que els corresponia. Eren els prohoms qui assenyalaven el barem que havien de pagar els pagesos al senyor, així com també determinaven el que el senyor havia de pagar al regidor que l'acompanyava, pel seu treball, i feien extreure el nombre de quarteres que corresponien per a cada regidor, sense que ni aquest ni el senyor poguessin replicar o bé oposar-se a la decisió dels prohoms.

S'encarregaven, també, de solucionar totes les qüestions que tenien a veure amb regs, peritacions, estimes, fitaments, confrontacions, servituds de pas o de camí, i altres.

Així, per exemple, quan algun propietari volia fitar alguna finca, ho manifestava al batlle, dipositava una quantitat de diners per les despeses, i també ho comunicava al degà dels prohoms, expressant la finca que havia de fitar-se i la circumstància d'haver fet el mencionat dipòsit. El degà, en virtut de l'expressada comunicació, nomenava dos prohoms per passar a la finca designada, i fixar-hi les fites corresponents, segons el seu paper. Aquests, després d'haver fixat dia i hora, previ avís al propietari i veïns de la finca, passaven a inspeccionar-la i, després d'haver escoltat tots els interessats que es trobaven presents, i ateses les seves raons, procedien a fixar els termenals o fites.

Tot aquest procediment quedava constatat en un llibre destinat a l'efecte a la casa de la vila i era notificat per part de l'agutzil al propietari i als confrontants de la finca, sense que hi hagués lloc a possibles apel·lacions, ja que les resolucions dels prohoms tenien autoritat de cosa judicada i consentida. La quantitat dipositada era donada al degà, que en lliurava una quarta part al fons de la Prohomia. La resta era repartida a tots els qui havien intervingut en el fitament, pels treballs i les molèsties causades.

D'aquesta manera tan senzilla, breu i poc costosa, s'evitaven plets ruïnosos, disputes de veïns i conflictes greus entre els pagesos⁵.

És evident que a Anglesola, poble d'economia principalment agrària, era de més utilitat aquest tipus de Prohomia de Capbreu que no pas la de Ventura, perquè la majoria dels problemes que es podien presentar i que necessitaven una immediata solució eren més de caire administratiu relacionat amb aquell tipus d'economia, que no pas criminal, en el sentit de robatoris, crims i altres delictes que eren jutjats pel veguer de Tàrraga, i, amb posterioritat, per la Reial Audiència de Barcelona. A més, el senyor d'Anglesola tenia poder judicial i fins i tot tenia la corresponent presó al castell, el qual era la seva residència⁶.

Però tots aquests poders judicials que tenia la Prohomia s'anaren perdent en entrar en vigència les lleis del govern central, sobretot a principis del segle XVIII, quan es cancel·la la seva missió política, i quan cada cop més la monarquia absolutista fa una política més centralista tot delegant el poder judicial en persones de jutges i advocats. Durant aquest període, institucions com la Prohomia, l'antic règim municipal i d'altres institucions locals perderen la seva antiga autonomia i les seves àmplies competències.

Encara que es reduí el seu caràcter judicial, a Anglesola la Prohomia perdurà, fins a la total desposseïció de les seves atribucions judicials, durant el primer terç del corrent segle.

Malgrat la pèrdua de les seves antigues funcions, avui la Prohomia conserva els privilegis que li foren concedits pel dret canònic. Els Prohoms, amb prèvia autorització, resolgueren per unanimitat assumir totes les obligacions i càrrecs que els corresponguessin. Així fundaren o constituïren la Confraria de la Verge del Roser, el 8 de setembre de l'any 1589, conferint a la Prohomia el govern i l'administració d'aquesta.

Segons Antoni Bach, fins pels volts de l'any 1541 existia la Confraria de la Verge Maria, amb reglamentació i estructura medievals, que tenia molta vida i molts seguidors. Després de la batalla de Lepant (1571) es promogué la devoció de la Mare de Déu sota la invocació del Roser, i aquesta nova confraria desplaçà la de Santa Maria, tot canviant-ne els reglaments i la denomi-

nació. Els dominics foren els qui propagaven la nova devoció i n'establien la confraria⁷.

Ara bé, la plena fundació de la confraria no es va fer efectiva fins el 1601, un cop autoritzada pel prior del monestir de Sant Domènec de Cervera, el pare fra Miquel Vilaplana. Les ordinations de la confraria van ser trobades en un document guardat a ca l'Alzamora de la vila d'Anglesola per Josep Mestres, prohoms, que les cedí a la Prohomia.

Avui és l'única confraria que queda al poble. Així doncs, la seva relació amb la institució parroquial és força important. Conserva el dret de participar en les reunions del Consell Pastoral i és consultada per part del rector de la parròquia en tots els assumptes: canvis litúrgics, horaris de misses, processons, obres al temple o a la casa de la rectoria, etc.

Com a confraria i com a prohoms, tenen encara privilegis, com són el d'assistir en corporació amb l'Ajuntament a tots els actes públics, ocupar a l'església un lloc distingit i presidir tots els actes civils i religiosos de la Festa Major: missa major, benedicció dels panets de la Santa Creu de la Caritat, repartir aquests pans, etc.

La Prohomia té una organització interna. Els reglaments pels quals es regeix han estat establerts al llarg del temps en el Llibre de la Prohomia, i més concretament en les actes de sessions. Molts d'aquests reglaments han estat canviats o suprimits en diverses de les assemblees que s'han anat celebrant al llarg dels anys, en ordre a la seva modernització i actualització.

Aquests reglaments es refereixen al funcionament i govern interns de la Prohomia i n'estableixen l'organització.

Els membres que formaven -i formen- part de la Prohomia sumen nou en total, essent el degà el membre més antic. El secretari és el prohoms de més recent incorporació.

El degà té com a funció presidir totes les reunions. El seu vot serà decisiu en cas que el resultat d'una deliberació fos el d'empat.

El secretari, per la seva part, té la funció de signar totes les actes i acords, i avisar als altres prohoms de les reunions i celebracions extraordinàries. La resta dels prohoms tenen l'obligació d'assistir a totes les citacions, reunions i actes públics en què participa la institució de la Prohomia.

Tots els prohoms tenen un número que se'ls dona en entrar a formar part de la Prohomia. Aquest número anirà canviant de persona per ordre d'entrada a la institució quan un prohoms mor o es dona de baixa. Així, per exemple, el prohoms número nou és el degà. Si aquest es mor, el prohoms número vuit passarà a ser el número nou i es convertirà en degà, i el que té el número set serà, ara, el número vuit, i així successivament. Els prohoms, reunits en la seva totalitat elegeixen el prohoms que haurà d'ésser el número u i, alhora, secretari.

Els prohoms ho són a perpetuitat, és a dir, fins la mort. No s'admet la dimissió. Malgrat això, hi ha dos motius pels quals es pot deixar de ser prohoms: l'absència del poble, amb l'empadronament en una altra localitat (en aquest cas, si aquesta persona tornés al poble no podria tornar a ser elegida prohoms), i la segona la invitació per part de la Prohomia que un membre de la institució deixi el seu càrrec per raó d'haver deixat de tenir les qualitats que es requereixen per a ser un prohoms.

Avui per avui, segons una conversa que vaig tenir amb el degà dels prohoms d'Anglesola ara ja fa uns quants anys, de prohoms pot ser-ho qualsevol persona, això sí, nascuda al poble, major de vint anys, i que tingués una certa imatge, davant el poble, de persona honrada i respectable. No es té en compte la seva procedència social, el seu estat econòmic, les seves pertinences privades o la seva ideologia política, però sí la religiosa, ja que els prohoms són membres de la Confraria del Roser i, per tant, han d'estar d'acord amb l'ortodòxia de l'Església.

El Sr. degà em deia que, amb tot, hi havia alguna preferència a l'hora d'elegir un nou prohoms, en el sentit que hom procurava escollir persones casades, no divorciades. Segons l'acta del 26 de febrer de 1989 es va decidir que també podrà ser prohoms una dona⁸.

En els segles passats, però, és de suposar que no eren pas aquests valors els que regien per poder ser prohoms. Per les característiques de les seves funcions administratives, ja descartem la possibilitat que podia ser prohoms *qualsevol home*; ja que, com a mínim, havia de ser una

Detall del banc dels prohoms a l'església parroquial d'Anglesola. Datat el 1826. (Fotografia: Albert Pont).

persona alfabetitzada per a poder entendre de nombres, papers i activitats administratives. A més, recordem que tots els prohoms havien de ser secretaris en un moment determinat i que, només per això, necessitaven saber *de lletra*, com es deia abans, per a poder escriure les actes.

És conegut que en els segles passats no tothom sabia llegir i escriure. Qui en sabia provenia, amb tota seguretat, de famílies benestants que havien pogut permetre's l'ensenyament als seus fills. Aquestes famílies eren, per altra banda, les que gaudien d'un benestar econòmic i d'un prestigi social, que els conferia aquell, i eren, al mateix temps, les qui tenien el poder polític de la vila. Pensem que el batlle també havia de ser prohom, per exemple. Si repassem les signatures dels prohoms del segle passat i principis d'aquest, veiem que, efectivament, aquells eren membres de les famílies més benestants: Binefa, Mestres, Calaf, Roger de Llúria, Via de Llançà, Gendre, Roig, Feliu...

Serà a partir dels anys vint i trenta quan s'introduiran en la Prohomia cognoms de les altres famílies del poble que, encara que no gaudeixen de cap privilegi econòmic-social rellevant, eren i són considerades per tota la vila com a *bona gent*, sent aquest un dels valors que més es tindrà en compte, a partir d'ara, per ser considerat com a possible candidat per a prohom.

Un cop vist què és la Prohomia, el seu funcionament i els seus reglaments interns, només ens queda dir que es conserva el llibre d'actes dels prohoms, on són recopilats tots els reglaments, les sessions que s'han celebrat, etc. Aquest llibre el guarda el Sr. degà de la Prohomia i data de l'any 1880. El degà d'aquell any, Antoni Maria Calaff, juntament amb el secretari, Josep Altisent i Feliu, van fer una recopilació dels reglaments dels prohoms. Guardat amb aquest llibre, hi ha el document de la fundació de la Santa Confraria del Roser, datat el dotze de juny de 1601.

Els reglaments estrictament de la Prohomia, a més dels recopilats el 1880, van ser modificats, com ja hem dit anteriorment. Són quatre les ocasions en què hi ha hagut canvis: el dia 1 de febrer i el 8 d'abril de l'any 1897, l'any 1931 i la darrera modificació, que va fer-se durant els anys trenta (no consta la data exacta en l'acta).

Les variacions en els reglaments d'aquests anys s'ocupen de les normes d'eleccions de prohoms, de les relacions amb altres institucions i de normatives referents al govern intern de la institució.

Els reglaments que es van introduir el dia 1 de febrer del 1897, disset en total, són un conjunt de normes internes per a la celebració de reunions dels prohoms, festes i celebracions particulars, normes per a l'enterrament d'un prohom i normes noves per a la Confraria del Roser, on s'estableix que cada any es declararà un capità d'entre els prohoms, que durant un any tindrà al seu càrrec la imatge de la Mare de Déu del Roser a casa seva, on haurà de tenir-ne cura. A més, s'estableixen les festes de la vila en què els prohoms assistiran en corporació, amb l'Ajuntament. També s'estableix una nova manera d'escollir nous prohoms:

«Les eleccions per cubrir les bacants que ocurresquin, se faran presisament lo dia dos de febrer, festa de la Verge de la Candelaria, el cual dia se reuniran los Senyors Prohoms tots els anys en la Sacristia de la Iglesia Major després de vesprès i de passat lo rosari per verificar lo sorteig. Los nous Prohoms seran elegits en votació secreta per medi de papeletes en les quals se escriuran los noms dels candidats en lletra clara i intel·ligible, quals papeletes deuran entregarse al Senyor Decano ò al que fassi de Decano que serà sempre per ordre de antiquitat, presentantles doblegades; dit President las sisara dintre una vas o urna al efecte disposta y terminada la votació fara l'escurtini publicant los noms en veu alta y anotan los vots que cada candidat hagi obtingut, després de lo cual el Senyor President proclamarà Prohom al qui hagi obtingut majoria. En los casos de empat decidira lo vot del Senyor Decano. Los vots que emiteixin los Prohoms ausents per medi de carta escrita de sa ma o altre document que tingui fé, serà valid contal de que se rebi antes de la votació o de terminar l'escurtini (...)»⁹.

Cal dir que els candidats a prohoms no es presenten ells mateixos, sinó que són els prohoms els qui fan la proposta dels diversos candidats que consideren més idonis. Normalment hi ha més d'un candidat, i per tant, per a l'elecció final es recorre a les votacions.

El degà i el secretari, després de les votacions, se'n van cap a casa de l'escollit i li comuniquen la decisió de la Prohomia de fer-lo prohom. Si aquest candidat, que no en sap res, ho accepta, passa a ser un prohom, i si no ho accepta -cosa improbable, car és una institució ben acreditada per la gent del poble- es tornen a fer noves eleccions. El candidat que no accepta se prohom, mai més no es tornarà a proposar.

En les modificacions de l'acta del 8 d'abril del mateix any 1897 s'hi afegeixen quatre normes, una de les quals deixa establert que per a ser prohom «[...] és precís i necessari ser veí d'Anglesola i habitar en la mateixa (...)» i d'altres que són de caire religiós, relacionades amb la Confraria de la Verge del Roser¹⁰.

A l'acta del 9 d'abril de 1931 s'estableixen tres noves ordinacions per al règim de la Confraria del Roser sobre les despeses del capità de la confraria i la cura de la imatge de la Mare de Déu i el seu altar, així com també s'estableix el dia de Sant Blasi per a celebrar la missa en sufragi dels prohoms difunts¹¹.

Les modificacions dels anys trenta es van fer quan el rector d'Anglesola -que segons explica ell mateix en el llibre de la Prohomia va fer-se càrrec de la parròquia l'any 1934- va creure necessari fer tot el possible per reconstruir l'honorable institució, la qual, a causa de la vinguda de la República, havia deixat de reunir-se perquè els seus membres se n'havien apartat, tot abandonant les seves obligacions.

El rector, que data el seu escrit un 9 d'abril però no fa constar l'any, anota que va citar tots els prohoms que havien signat l'última acta en el llibre de la Prohomia, que es trobava a la casa de la rectoria. A la reunió van assistir-hi la majoria dels prohoms citats, excepte el degà,

Trasllat de la Mare de Déu del Roser (o dels Prohoms) d'Anglesola. Aquest trasllat es fa cada any durant el mes de febrer, d'una casa d'un prohoms a la d'un altre, el qual la guardarà fins l'any següent. (Fotografia: Albert Pont, 1982).

que va dimitir del seu càrrec, i els Prohoms Pere Binefa, Josep Torrent i Josep Vidal. El degà era Ramon Llavall.

Com una excepció a les normes, es van acceptar aquestes dimissions. Els altres prohoms van estar d'acord a donar continuïtat a la Prohomia i responsabilitzar-se de la Confraria del Roser. Es van fer eleccions per cobrir les dimissions i les defuncions que s'havien produït durant el període de temps en que la Prohomia no fou activa.

També es decidí «[...] *estudiar les ordinacions de la Prohomia i adaptar-les a les circumstàncies actuals*». Es van acordar set nous reglaments en què es reconeix la Prohomia no com una institució amb prerrogatives civils, sinó com una junta d'honor, amb la funció d'assessorar, en cas necessari, la parròquia i el Sr. rector, considerant que aquest tindria vot i veu en totes les qüestions que consultés als prohoms.

Els prohoms, a partir d'ara, tindrien com una de les seves obligacions principals la d'ajudar el Sr. rector i cooperar amb ell en tots els afers de la parròquia.

També es fan modificacions de caire econòmic sobre les despeses de la Prohomia i de la parròquia en les celebracions, sufragis i altres actes religiosos en què la Prohomia té l'obligació i el deure d'assistir¹².

Encara que la Prohomia d'Anglesola continuï vigent avui dia, no té la importància que havia tingut els segles passats en el terreny civil. En l'aspecte religiós és on encara té la seva raó d'existir, ja que és present com una junta consultiva, no executiva, i la seva funció és, doncs, en últim terme, la de donar consell i ajut. A més, els membres de la Prohomia ho són també d'una confraria, l'única al poble. Malgrat que la Prohomia i la confraria siguin dues institucions diferents, en tenir els mateixos membres actuen de fet com un sol organisme.

Creiem, però, que la seva importància actual radica en la seva tradició, que ha sabut perdurar durant tant de temps, i que, per tant, forma part del patrimoni històric i tradicional de la vila d'Anglesola.

NOTES

1. Claramunt, Salvador: «L'administració de justícia en el segle XI. L'aparell Institucional », dins *Història de Catalunya*. Salvat, Barcelona, 1979, vol. II, pàg. 235.
2. Bach Riu, Antoni. *Història d'Anglesola*, edició de la Caixa de Catalunya i l'Ajuntament d'Anglesola, 1987, pp. 105-106.
3. *Llibre dels honorables Prohoms de la Vila d'Anglesola* (sense paginar).
4. *Ibidem*.
5. *Ibidem*.
6. Bach Riu, Antoni: *op. cit.*, pàg. 81.
7. *Ibidem*, pàg. 96.
8. Llibre dels Honorables Prohoms...
9. *Ibidem*.
10. *Ibidem*.
11. *Ibidem*.
12. *Ibidem*.

APÈNDIX

Membres actuals de la Prohomia d'Anglesola

Degà: *Antoni Gendre Bosch*
Secretari: *Roser Colom*
Prohoms: *Josep Clavé*
Josep Amenós Massananch
Pau Aiguadé Amenós
Ramon Cuñé Duc
Josep Valls Domingo
Miquel Aiguadé

FONTS I BIBLIOGRAFIA

- BACH i RIU, Antoni: *Història d'Anglesola*, edició de la Caixa de Catalunya i l'Ajuntament d'Anglesola, 1987.
- BATLLE, Carme: «Els primers comtes-reis. Apogeu de la Monarquia», dins *Història de Catalunya*, Salvat, Barcelona, 1979, vol. II.
- CLARAMUNT, Salvador: «L'administració de justícia en el segle XI. L'aparell Institucional», dins *Història de Catalunya*, Salvat, Barcelona, 1979, vol II.
- GENDRE BOSCH, Antoni (degà de la Prohomia d'Anglesola): *Antiguitat i tradició de la Prohomia d'Anglesola*, (text mecanografiat, inèdit).
- VALL BORDA, Jaume: *Relació de Prohoms des de l'any 1883* (text mecanografiat, inèdit).
- SERRA i BOLDÚ, Valeri: *Llibre popular del Rosari. Folklore del Roser*, Foment de Pietat Catalana, Barcelona, 1917.
- Llibre dels honorables Prohoms de la vila d'Anglesola*, manuscrit que es guarda a casa del Sr. degà de la Prohomia.
- Fundació de la Confraria de la Verge del Roser*, manuscrit 1601.